

”Der det er bilder så kan man slappe litt av”

Ungdommers vurderinger av lettest skjønnlitteratur

”Where there are pictures, you can relax a bit”: Young People’s Assessments of Easy-to-read Fiction

Abstract: This article examines young people’s reviews of a selection of Norwegian easy-to-read YA fiction books. The purpose of the study is to gain more knowledge about young people as actual readers and critics of easy-to-read literature, but also to gain insight into what makes a literary text easier to read. Our empirical material consists of 129 reviews from the digital archive of Uprisen, a literature prize awarded to the best Norwegian YA novel of the year. We have analysed the reception of three easy-to-read YA novels across different genres. The analysis is grounded in theories of reading processes and multimodality, as well as the field’s own definitions of easy-to-read literature. Our findings show that young readers primarily associate readability with linguistic simplicity and brevity. At the same time, they point to connections between readability and aspects such as content, theme, composition, credibility, and originality, as well as opportunities for immersion and identification. However, there are also statements that reveal a tension between easy-to-read language and more complex themes, content, narrative structures or forms of presentation. Although all three books fall under the category of easy-to-read, they are not unequivocally perceived as such by all reviewers. Both compressed text and multimodal formats appear challenging. The analysis shows that young critics do not share a uniform understanding of what is easy or difficult to read, which underlines that the categorization of readability cannot be regarded as a straightforward or objective category.

Keywords: easy-to-read fiction, YA fiction, reader perspectives, book review, Uprisen, Leser søker bok, Åse Ombustvedt, Trude Tjensvold, Anders Totland, children’s literature reviews

Den norske organisasjonen Leser søker bok bidrar årlig til flere utgivelser av skjønnlitterære bøker som er "lettere å lese", også omtalt som bøker med universell utforming (Berget).¹ I denne artikkelen undersøker vi ungdommers anmeldelser av et utvalg skjønnlitterære bøker som er utgitt med redaksjonell og økonomisk støtte fra Leser søker bok. Anmeldelsene av bøkene er hentet fra det digitale arkivet til Uprisen, en litteraturpris som hvert år deles ut til det som ifølge ungdomsleserne selv er den beste norske ungdomsboka. Et stort antall bøker blir anmeldt hvert år, og anmeldelsene utgjør grunnlaget for ungdomsjuryens nomineringer. Vinneren offentliggjøres på Norsk Litteraturfestival på Lillehammer. Uprisenkåringen retter seg mot ungdomsskoleklasser, og opplegget tilbyr blant annet en mal for skriving av bokanmeldelser ("Uprisen"). Spørsmålene i malen samsvarer med de typiske innholdselementene i skolesjangeren bokanmeldelse (Nyström), men har også flere berøringspunkter med den offentlige sjangeren litteraturkritikk (Andersen; Forser). Konvensjoner knyttet til litteraturkritikksjangeren, slik den kan opptre både i skolesammenheng og i samfunnet ellers, blir delvis berørt i artikkelen, men overordnet rettes oppmerksomheten mot vurderinger av lettest skjønnlitteratur innenfor rammen av Uprisen-kåringen.

Det finnes ingen klare definisjoner eller entydige kjennetegn på hva lettest litteratur er, men blant organisasjoner og forlag som arbeider med denne kategorien utgivelser, ser det likevel ut til å være etablert en felles forståelse av hva som gjør en bok lettere å lese. Leser søker bok konkretiserer denne tause kunnskapen i et knippe råd til forfattere som ønsker å skrive bøker som kan leses av flest mulig, og rådene sammenfaller i stor grad med tilsvarende råd og retningslinjer fra svenske spesialforlag for lettestutgivelser. I analysene ser vi materialet i lys av skriverådene som Leser søker bok arbeider etter.

Forskningen omkring lettest litteratur er begrenset (Nordenstam og Olin-Scheller), og det mangler særlig studier som tar utgangspunkt i leseres oppfatninger om slik litteratur. Det mangler også studier der unges stemmer som kritikere løftes fram (Palo og Manderstedt; Syversen og Røed). I vår artikkel framheves lettestperspektiver i ungdommenes Uprisen-anmeldelser. Målet med artikkelen er å utdype kunnskapen om faktiske ungdomsleseres vurderinger og leseopplevelser av lettest skjønnlitteratur, slik dette kommer til uttrykk i anmeldelser av tre skjønnlitterære lettestutgivelser. Vi undersøker materialet ut fra følgende problemstilling: Hvordan kommenterer og vurderer ungdom skjønnlitteratur som er utgitt som letteste eller universelt tilrettelagte bøker?

Oppfatninger om lettlest

Mens det i Sverige finnes en lang tradisjon for å utgi lettlest litteratur på egne lettlestforlag, kommer denne kategorien bøker ut på de ordinære forlagene i Norge, enten som enkeltstående titler eller som del av lettlestserier. Interessant i vår sammenheng er hva utgiverne i begge de skandinaviske landene legger i begrepet "lettlest" og "universell utforming av bøker", særlig når det er snakk om skjønnlitteratur. De svenske lettlestforlagene presenterer ingen felles standardnorm med kriterier for hva som gjør litteratur lett å lese (Nordenstam og Olin-Scheller 12). Myndigheten för tillgängliga medier, som har et overordnet ansvar for utgivelse av lettlest materiale i Sverige, beskriver lettleste tekster slik i sin forfatterveiledning:

Det som utmärker lättlästa texter är bland annat att de är skrivna med vardagliga lätta ord, korta meningar och enkel rak kronologi. Texten ska vara luftig och ha korta rader. Ofta stöds texten av bilder. Lättläst handlar alltså såväl om språk och innehåll, som om form och bild. ("Att skriva")

I en norsk sammenheng er de tydeligst formulerte særtrekkene ved lettlest litteratur å finne hos organisasjonen *Leser søker bok*, som i likhet med Myndigheten för tillgängliga medier presenterer skriveråd for forfattere på sine nettsider. *Leser søker bok* har som ambisjon og oppdrag å stimulere utvikling og utgivelser av nye tilrettelagte bøker, og de tilbyr forfattere, illustratører, serieskapere og forlag rådgiving og økonomiske støtteordninger. *Leser søker bok* er opptatt av at bøkene de støtter skal ha høy litterær kvalitet, og at de skal inkludere alle lesere, også de som "står på utsiden av bøkernes verden" (Vindenes). Forfatterrådgivingen går blant annet ut på å arbeide med struktur, fra setningsnivå til helhetlig komposisjon, og sørge for at strukturene ikke blir for komplekse for de leserne som strever. For bøker i alle sjangre og modaliteter etterstrebes en form som er tilgjengelig for alle, samtidig som boka ikke må bli forutsigbar og uinteressant. Målet er at "leserens lesepulv" skal ivaretas. Bøker som støttes inngår i allmenntilgjengelighetsmarkedet og framheves ikke spesielt som lettlestbøker i peritextene. Bare en diskret, sirkelformet logo signaliserer at *Leser søker bok* har vært involvert i utgivelsesprosessen og at boka særlig retter seg mot lesere med ulike typer av leseutfordringer. I denne artikkelens analyser forholder vi oss til forfatterrådene fra *Leser søker bok*, som vi mener representerer en helhetlig forståelse av hva lettlest litteratur er eller kan være.

Leser søker bok presenterer sju generelle råd til forfattere som vil skrive lettlest, og rådene favner både fiksjonslitteratur og sakprosa (Vindenes). Bøkene skal først og fremst være egnet for lesere med ulike leseutfordringer, men samtidig skal de ha så høy litterær kvalitet at de skal være interessante for *alle* lesere. Ifølge rådene må en lettlestbok ha en tydelig ramme og et klart narrativ. Dette er ikke det samme som en forutsigbar historie, understreker Leser søker bok, for det må også være rom for overraskelser, spenning og gode dramaturgiske vendepunkt. Det er disse elementene som bidrar til at det skapes *lesedriv*. Historiens ulike deler må likevel settes sammen på måter som gjør at leseren ikke mister sammenhengen. En tekst kan bli både vanskelig og forvirrende dersom det for eksempel blir for mange karakterer og hendelser å forholde seg til. Også komposisjonelle grep som innebærer sprang i tid og rom kan forvanske lesinga, og lange utgreiinger kan senke tempoet og redusere leserens engasjement: "Da blir teksten monoton og forklarende og mister tempo" (Vindenes). Teksten bør la leseren oppdage sammenhenger selv, og det anbefales at nødvendig informasjon heller bygges inn i handling og dialoger.

I rådene framheves det videre at hovedkarakteren bør fungere som et identifikasjonspunkt for leseren. Lesedrivet øker dersom boka greier å skape engasjement og nysgjerrighet, eller hvis leseren kan relatere problemstillinger og eksistensiell tematikk til eget liv. En tekst med mange generelle beskrivelser kan føre til at det skapes avstand og at leseren blir "stående på utsiden av historien og [ikke] får tatt del i hovedkarakterens indre liv". Ved bruk av dialoger og skildringer av sanseopplevelser som "lukt, lyd, smak og fysiske fornemmelser" kan de litterære personenes opplevelser formidles mer direkte. Leserens kan også kobles på mer effektivt dersom kapitlene starter rett i scene, uten unødvendige oppsummeringer eller tidssammendrag (Vindenes).

Forfatterrådene tar også for seg språklige trekk og layout. Stilistisk og grammatisk handler det blant annet om at forfattere må etterstrebe et enkelt og flytende språk. Lange og tunge setninger over flere linjer bør unngås, særlig av hensyn til lesere som strever med avkoding av tekst. Leseflyten kan i så fall bli "punktert", og leseren kan miste sentral informasjon som trengs for å skape sammenheng i teksten. Også på ordnivå bør enkelhet være et mål. Både lange, tunge ord med konsonantoppoppinger og flere korte ord i samme setning kan være tunge å lese. Dessuten vil en aktiv setningsstruktur gi bedre leseflyt enn passivformuleringer. Setningsdelingen har også betydning, og Leser søker bok anbefaler korte avsnitt og linjeskift

ved naturlige pauser i setningen, vel å merke når dette passer skrive-
vestilen. Teksten blir mer tilgjengelig hvis den har tydelige avsnitt og
mye luft, og et slikt typografisk oppsett kan bidra til å gi mestrings-
følelse: "[Leserne] klarer først et avsnitt og får så en liten pause før de
går videre til neste stopp i historien" (Vindenes).

Tidligere forskning og teoretisk innramming

I den skandinaviske forskningslitteraturen foreligger det ingen en-
hetlig forståelse av hva som gjør en tekst lettere å lese eller hvordan
den lettleste litteraturen påvirker leseopplevelsen (Nordenstam og
Olin-Scheller; Platzack; Reichenberg). Noen svenske studier finnes,
som Åsa Wengelin's "Mot en evidensbaserad språkvård? En kritisk
granskning av några svenska klarspråksråd i ljuset av forskning om
läsbarhet och språkbearbetning" (2015), som ser på hvordan lettle-
selighet kommer til uttrykk i ulike tekstsjangre. Anna Nordenstam
og Christina Olin-Scheller (132–141) har undersøkt leserperspekti-
ver på nyutgitt svensk lettlest skjønnlitteratur for ungdom. De finner
blant annet at elevene gir uttrykk for nokså ulike forventninger til
hva det vil si å lese en bok. Den lettleste boka i utvalget svarte ikke til
forventningene deres, og de avviste den med argumenter som hand-
let om både form, språk og stil. Flere ga uttrykk for at de ikke syntes
handlingen var kompleks nok, og at boka ikke ga noen intellektu-
ell utfordring, mens andre foretrakk å lese bøker som de kunne bli
ferdig med i løpet av en enkelt økt på skolen.

Nordenstam og Olin-Scheller (137–141) viser at elevene ikke
objektiviserte sin leseopplevelse (Langer) i møte med de lettleste
bøkene. De aktiverte altså ikke alle faser i leseprosessen. I sin teori
om leserens bygging av forestillingsverdener hevder Judith Lan-
ger at lesere skaper egne mentale bilder av det de leser, og forstår
teksten ut fra disse. Hun beskriver lesing som en aktiv prosess der
leseren vever sammen litteraturens innhold med egne erfaringer
og forestillinger for å utvikle en dypere forståelse. Dette skjer i fem
ulike faser, som ikke er statiske, men dynamiske og overlappen-
de. Leseren beveger seg kontinuerlig mellom disse fasene før, un-
der og etter lesinga. Dette gjelder særlig den første fasen – *å være
utenfor teksten og bevege seg inn* – der leseren begynner å orientere
seg i tekstens forestillingsverden. I den andre fasen – *å være i tek-
sten og bevege seg gjennom* – har leseren etablert en forestillingsver-
den som gjør det mulig å se sammenhenger mellom hendelser.
I den tredje og fjerde fasen – *å bevege seg ut av teksten og tenke over
det en vet* og *å bevege seg ut av teksten og objektivere leseopplevelsen* –

distanserer leseren seg fra leseopplevelsen og betrakter den mer objektivt og analytisk. Den femte fasen – *å bevege seg ut av forestillingsverdenen og skape noe nytt* – innebærer at leseren bruker innsiktene fra tidligere forestillingsverdener til å skape ny forståelse (Langer 37–43). Langers modell gir en dynamisk forståelse av lesing, og viser hvordan tekstforståelse utvikles i samspillet mellom leserens erfaringer, tekstens struktur og de kognitive prosessene som foregår før, under og etter lesinga. I vår studie anvender vi Langers teorier om forestillingsverdener i analysene av ungdommenes anmeldelser av de tre lettleste bøkene i utvalget.

Tanken om at litteratur blir lettere å lese med bildestøtte kan trolig knyttes til en oppfatning om at bilder fungerer som en ressurs i byggingen av forestillingsverdener. Multimodal teori (Kalantzis mfl.) peker på hvordan ulike modaliteter bidrar til meningsskaping: Verbaltekstens ressurser er knyttet til sjanger, stil og disposisjon, mens bildets ressurser kan omfatte perspektiv, farge og vinkel. Disse modalitetene har ulike affordanser (Gibson), det vil si iboende muligheter og begrensninger for meningsskaping. Gunther Kress og Theo van Leeuwen viser at ulike semiotiske ressurser organiserer innhold på forskjellige måter, noe som påvirker hvordan lesere forstår og tolker teksten. For eksempel leses verbaltekst i vestlige kulturer lineært fra venstre mot høyre, mens bilder kan tolkes simultant, gjerne fra sentrum og utover.

To av de skjønnlitterære bøkene i denne studien kombinerer tekst og bilde på ulike måter, noe som sannsynligvis påvirker lesepraksisene de inviterer til. Når tekst og bilde samspiller, krever dette at leseren ikke bare forstår hver modalitet isolert, men også oppfatter hvordan de skaper mening sammen. Maria Nikolajeva identifiserer ulike former for samspil i bildebøker. Dette kan for eksempel være en *symmetrisk* relasjon, der begge modaliteter uttrykker omtrent det samme; en *utdypende* relasjon, der tekst og bilde kompletterer hverandre; eller en *utvidende* relasjon, der bildet kan bringe inn nye perspektiver og tolkninger av teksten (22). Vår analyse bygger på en forståelse av at Nikolajevas bildeboktypologi også er anvendbar i møte med andre kunstnerisk visuelle uttrykksformer, som denne studiens grafiske roman og illustrerte diktbok. Artikkelen retter ikke oppmerksomheten mot bøkene i seg selv, men mot ungdommenes lesninger og vurderinger av dem. I en slik sammenheng er det interessant å undersøke hvordan samspillet mellom tekst og bilde gis oppmerksomhet og vurderes i anmeldelsene, og hvordan multimodalitet påvirker lesernes forestillingsverdener og opplevelse av tekstens tilgjengelighet.

Uprisen-anmeldelser er undersøkt i enkelte studier tidligere (Moe og Røgler; Syversen og Røed). Disse viser at sentrale kriterier som intensitet, spenning, troverdighet og gjenkjennelse/identifikasjon er viktige for de unge leserne. Kategoriene forklares blant annet i lys av kriterier for den etablerte litteraturkritikken, slik de er formulert av Per Thomas Andersen i de fem punktene moralske/politiske, kognitive, genetiske, estetiske og affektive kriterier. Det finnes også studier av skolesjangeren bokanmeldelse som viser at denne teksttypen består av relativt faste innholdselementer som handlingsreferat, vurdering, budskap, sitater, forfatter, kontekst, miljø, personer, språk og komposisjon (Nyström; Nordenfors), og at skolens anmeldelser imiterer den profesjonelle kritikksjangeren.

Metode og materiale

Utvalget av bøker i denne studien er basert på følgende kriterier: For det første måtte det være skjønnlitterære bøker utgitt med støtte og rådgivning fra organisasjonen Leser søker bok, og for det andre måtte bøkene ha blitt anmeldt i Uprisen. Valgmulighetene begrenset seg fordi ikke alle bøker utgitt i samarbeid med Leser søker bok inngår i Uprisen-kåringen. For å inkludere variasjon i både sjanger og medium valgte vi en roman, en grafisk roman og en illustrert diktsamling (se tabell 1). Ingen av de tre bøkene har vært blant de nominerte til Uprisen, men til sammen ligger det 129 anmeldelser av bøkene i Uprisens åpne, digitale arkiv. Disse anmeldelsene utgjør det empiriske grunnlaget for våre analyser.

Tittel, forfatter, forlag, utgivelsesår	Sjanger og medium (målforn)	Omfang	Antall Uprisen-anmeldelser
<i>Blindsone</i> Anders Totland Gyldendal 2021	Roman (nynorsk)	140 s.	91
<i>Raud Volvo</i> Trude Tjensvold Samlaget 2022	Grafisk roman (nynorsk)	159 s.	11
<i>Ring hvis det er noe. Dikt for ungdom</i> Åse Ombustvedt Ill.: Inga H. Sætre Ena 2021	Diktsamling, illustrert (bokmål)	104 s.	27

Tabell 1. Oversikt over materialet.

Det er verdt å merke seg at datamaterialet er skjevt fordelt med hensyn til antall anmeldelser per bok. Denne forskjellen kan ha påvirket analysen. Funn basert på færre anmeldelser er mer sårbare for individuelle forskjeller og gir et svakere grunnlag for generalisering. Det er derfor mulig at den usikkerheten som kommer til syne i anmeldelsene av de to multimodale bøkene, ikke skyldes bøkernes formuttrykk alene, men også kan være et resultat av det begrensede datagrunnlaget.

Vi har ingen kjennskap til om anmelderne valgte bøkene fordi de inngår i en spesiell letlestutgivelse eller om det var andre grunner til bokvalget. Det fremgår ikke tydelig av bøkernes omslagsdesign at de kategoriseres som lettleste, bortsett fra den diskrete logoen, og heller ikke i Uprisens presentasjon av bøkene nevnes en slik klassifisering. Det er derfor usikkert om anmelderne har vært bevisste på at bøkene er utgitt som letlestlitteratur – eller som litteratur med en tilrettelagt utforming. Ungdommene kan også ha valgt bøkene ut fra kriterier som at de er relativt tynne, har lite tekst eller mange bilder, eller at de er skrevet av en forfatter som leserne kjenner fra før. Selv om enkelte anmeldelser gir antydninger om slike prioriteringer, er hovedinntrykket at bøkene ikke oppfattes som del av en særskilt letlestkategori, men at de er valgt på linje med andre bøker som kunne anmeldes gjennom Uprisen de aktuelle årene. Vi kjenner heller ikke til konteksten for skrivning av anmeldelser, men inntrykket er at skrivningen foregår i en undervisningssituasjon. Et tegn på dette er at de unge kritikerne ofte oppgir skolens navn.

Vi har nærmet oss anmeldelsene med en kvalitativ tematisk innholdsanalyse (Bryman) med særlig oppmerksomhet mot utsagn som berører aspekter av letteselighet. Vår forståelse av hva som er letlest, baserer seg hovedsakelig på Leser søker bok sin liste med skriveråd til forfattere, og materialet er kodet med utgangspunkt i disse rådene. Utsagn som kan vise ungdommenes synspunkter på letteselighet i bøkene, er sortert i hovedkategoriene letlest språk og letlest innhold, med undergrupper som tematikk, komposisjon og personframstilling. Innenfor de samme kategoriene er det også eksempler i materialet på at bøkene *ikke* oppleves som letteste, men som delvis utilgjengelige. Leser søker bok kommenterer ikke bruk av bilder i sine forfatterråd (Vindenes), men vi har lagt til en kategori for letteselighet i visuelle framstillinger.

Anmeldelsene på Uprisens nettsider består av et omfattende materiale, det er publisert offentlig og er nedlastbart. Materialet er ikke sensitivt, og de fleste gjengitte sitatene består av korte utdrag. Mange av anmelderne har oppgitt navn og hvilken skole de gikk på

da anmeldelsen ble skrevet. Et etisk dilemma i vår studie er derfor motsetningen mellom forskningens krav til åpenhet og beskyttelsen av deltakernes identiteter. Vi bruker ikke de unges navn der dette er oppgitt på nettsiden, men refererer til dem som "anmelderen", "ungdommene" og lignende, og angir heller ikke skoletilhørighet, klassebokstav eller kjønn. Vi kvantifiserer ikke med eksakt antall anmeldere som hadde samme eller lignende oppfatning om en bok, men bruker i stedet mer skjønnsmessige uttrykk som "mange" eller "noen". Med dette gjøres perspektivet mer kollektivt enn individuelt. Det samlede antallet anmeldelser er stort, og vi oppfatter at anmelderne ser sine vurderinger som offentlige snarere enn personlige (Knobel; Roberts). Alt materiale i studien er, i samsvar med anbefalinger fra Association of Internet Researchers (AoIR), dokumentert gjennom utskrifter og/eller digitaliserte kilder. Kunnskapssektorens tjenesteleverandør (Sikt) har godkjent bruken av Uprisens bokanmeldelser i denne studien.

Uprisens anmeldermal

I Uprisen-opplegget for skolene finnes det som nevnt en mal for bokanmeldelser ("Hvordan skrive"), som vi i vår analyse ser i sammenheng med rådene fra *Leser søker bok*. Anmeldermalen er utførlig og samsvarer i stor grad med Catharina Nyströms beskrivelse av typiske innholdselementer i skolesjangeren bokanmeldelse. Anmeldelsen som sjanger, både i skolen og i den profesjonelle litteraturkritikken, inneholder som oftest vurderinger av både språklige og tematiske aspekter ved den litterære teksten. Blant spørsmålene i Uprisen-malen finnes det også noen som retter oppmerksomheten spesifikt mot letleselighet. Dette punktet vil naturligvis gjelde all skjønnlitteratur som blir anmeldt, ikke bare den som er utgitt som letlestlitteratur.

Anmeldermalen inneholder oppfordringer om å angi sjanger, gi et kort handlingsreferat og beskrive spenningskurven ("Er handlingen overraskende eller forventet?"). Anmelderen oppfordres også til å reflektere over miljøskildringer, karakterer og handling ved å gå inn på hva som gjorde "at du levde deg inn i handlingen (eller ikke)?" Leseren oppmuntres til å se etter intertekstuelle koblinger ("Ligner den på andre bøker du har lest eller hørt om, er den kreativ og fantasifull eller er den klisjéfylt?"), og til å vurdere realisme og troverdighet ("Er historien sannsynlig, eller er det ikke realistisk det som skjer?"). I tillegg til å vurdere innhold og språk blir anmelderne oppfordret til å kommentere hvorvidt de mener at

andre unge bør lese boka og om den skal nomineres til Uprisen ("Hvordan skrive").

Under overskriften *språk* etterspørres eksplisitt synspunkter på lesbarhet ("Var boka lett å lese - hvorfor eller hvorfor ikke?"), setningsstruktur ("Korte eller lange setninger?") og språkbruk ("Er det mye banning, dialektord og replikker, eller er språket mer skildrende med språklige bilder, metaforer o.l.?"). I disse punktene er koblinger til Leser søker bok sine lettlestråd lett synlige, men også spørsmål knyttet til for eksempel komposisjon, personskildringer og identifikasjon har tydelige berøringspunkter med skriverrådene. Dermed kan også flere aspekter enn anmeldernes observasjoner av "lett språk" bidra til å kaste lys over ungdommenes utsagn i anmeldelsene. Vurderinger av det estetiske og det affektive vektlegges i Uprisen-malen, som i spørsmålene "Var boka vanskelig å legge fra seg?", "Hva er bokas styrke? Hva er det beste ved boka?" og "Hva er bokas svakhet? Hva irriterte deg?". Også Leser søker bok er opptatt av disse dimensjonene i en lettlest bok, og framhever blant annet den drahjelpen som ligger i godt lesedriv (Vindenes). Aspekter som *opplevelser*, *troverdighet* og *originalitet* i Uprisen-malen vil derfor også kunne relateres til lesbarhet ("Hvordan skrive").

Ungdommenes vurderinger av de tre bøkene

Romanen Blindsonen

De tre bøkene i materialet reflekterer på hver sine måter ungdoms-erfaringer. På et ytre handlingsplan er Anders Totlands realistiske roman *Blindsonen* (2021) den mest actionfylte av dem. For hovedpersonen Sanne er hele livet sentrert omkring den tre år eldre kjæresten Henrik og grenseutprøvende bilkjøring i et rånermiljø. Hendelser på en russefest i bygda rokker imidlertid ved hennes forestilling om kjæresteforholdet og hvem hun selv er. Romanen har flere av lettlestbokas typiske ytre kjennetegn, som luftig tekst, brede marger og korte avsnitt. Boka er ikke illustrert, i motsetning til de to andre bøkene i utvalget, og den skiller seg også ut med det høyeste antallet anmeldelser (se tabell 1). Om dette skyldes at lesere i ungdomsskolealder helst unngår visuell litteratur, gir ikke materialet grunnlag for å konkludere om.

Flere ungdomsanmeldere karakteriserer Totlands roman som "spennende" og "oppslukende". Det kan synes som om det nettopp er spenningselementene som gjør at boka oppleves som lettlest, og som bidrar til det gode lesedrevet som Leser søker bok framhever. Også i anmeldelser som er negative til romanen kobles ordene lett-

lest og spennende sammen, i alle fall syntaktisk: "Selv om jeg ikke likte boken så ville jeg anbefalt den til folk som er interessert i bil eller trenger en *lettelest og spennende bok*" (vår utheving). Kanskje henvendt til andre ungdommer som ikke er så glad i å lese bøker, skriver en annen anmelder: "Dette er en *lettelest bok med nok spenning for å få deg til å lese hele [boka]*".

Det er litt delte meninger blant anmelderne om romanens handlingsutvikling er lett å forstå eller ikke. Én av dem gir *Blindsone* terningkast 5, og forklarer at boka ikke kan få full score fordi "det var litt vanskelig å forstå innholdet i starten, kva som egentleg skjer. Men dette gjekk seg til og mi meining etter å ha lest heile boka er at den var kjempebra!". Mange av anmelderne gir også uttrykk for at de har levd seg inn i bokas handling og personer, og de forteller om følelsesmessige responser, riktignok uten å gå i detalj om hva det var som fremkalte slike reaksjoner. Muligheter for gjenkjennelse og identifikasjon blir også verdsatt blant annet av anmelderen som skriver at "[t]eksten er lett for ungdommar å forstå, og masse av det som blir skrive er lett å relatere til som ein ungdom". I noen tilfeller kan det også se ut til at det gjøres koblinger mellom innlevelse, identifikasjon og lettleseighet: "Siden boka er *lettelest*, glir du lett igjennom og du lever deg inn i stoffet." For Leser søker bok er det et mål at lesere av *letteleste* bøker også skal kunne finne temaer og problemstillinger som de kan relatere til eget liv, på samme måte som lesere av alle andre typer bøker kan (Vindenes).

Blindsone er skrevet på nynorsk, og noen av bokas anmeldere mener at dette kan forvanske lesinga. Én skriver at boka "kan være en utfordring fordi den er på nynorsk og dermed kan det være vanskelig å forstå alle ordene", men i de fleste tilfellene der målform er nevnt, er det i positive ordelag. Bøkenes enkle språk framheves som argument for at bokmålsbrukere ikke behøver å velge bort boka på grunn av den nynorske språkdrakten. I tillegg til enkelt språk framhever noen anmeldere også måten teksten er satt opp på, altså tekstens typografiske særpreg: "Eg synest denne boka var veldig lett å lese. Oppsetjinga gjorde den lett å lese." *Blindsone* er den mest tekstrike av de tre bøkene, og består dessuten kun av verbaltekst, men får likevel kommentarer om at det ikke er "så mye tekst på sidene som jeg trodde det var". Dette kan være en observasjon av *lettelestbøkers* karakteristiske luftige layout.

Den grafiske romanen Raud Volvo

Trude Tjensvolds grafiske roman *Raud Volvo* (2022) består av både tegneserie, helsidesbilder og sider med bare verbaltekst. Boka

tematiserer den vanskelige overgangen fra barn til ungdom/voksen, sett fra hovedpersonen Jennys perspektiv. Bestevenninnen fra barneskolen har plutselig vokst fra henne og fått seg kjæreste med rød Volvo. Jenny blir senere voldtatt av venninnens (eks)kjæreste, en scene som blir skildret ordløst i tegneserieruter.

Blant bøkene i utvalget kan det synes som om komposisjonen i *Raud Volvo* er den mest krevende for leserne. En av anmelderne opplever at "[h]andlingen er litt forvirrende fordi alt skjer hulter til bulter. Jeg synes ikke det er noe fast holdepunkt i boka", mens en annen mener at de samme handlingselementene gjentas: "det som skjer i boka skjer ofte flere ganger." Andre igjen ser konturene av en komposisjon, men synes at sammenhengene blir mer uklare etter hvert:

Det var spennende å lese den fra begynnelsen til slutten. Den hadde en spenningstopp, men etter det så skjønnte jeg egentlig ikke hva hovedkarakteren følte, fordi hun var lei seg etter at noe forferdelig skjedd og plutselig rett etter så er hun glad igjen.

Gjennomgående i anmeldelsene er at ungdommene ikke synes å få med seg at boka skildrer et seksuelt overgrep. Den eneste anmelderen som kommer inn på dette, er heller ikke helt sikker:

Handlingen i boka *Raud Volvo* handlet mest om hovedpersonen Jenny. Det er ikke så lett å finne handlingen i boka, men jeg tror det har noe med overgrep å gjøre. [...] For min del syntes jeg at det var ganske vanskelig å finne handlingen, men jeg fant det ut etter hvert. Så min mening om selve innholdet er ganske bra. Jeg trodde ikke det skulle ende slik det gjorde, der fikk jeg en liten overraskelse.

Innvendinger mot *Raud Volvo* dreier seg i hovedsak om at boka mangler spenning, og at den derfor er "litt treig" eller "ganske tam, uten spenningstopper". Innholdsreferater, som inngår i alle anmeldelsene, kan tyde på at nesten ingen av de elleve anmelderne har oppfattet hva hovedpersonen blir utsatt for. Dette handler trolig ikke om at ungdommene ikke vil røpe hele handlingen (jæmfør sjangerens konvensjoner), men at de ikke har greid å tolke oppslaget der selve overgrepet framstilles i en bildeserie uten ord. En av anmelderne skriver at historien er realistisk, men "veldig klisjé (venninne velger kjæresten fremfor venninna)". En annen skriver: "Jeg synes heller ikke det er så mye spenning i boka." Begge disse utsagnene kan indikere at sentrale deler av handlinga er oversett i lesinga.

Leser søker bok er opptatt av at lettlestbøkene skal engasjere blant annet gjennom innlevelse og følelsesmessig engasjement. Dette

aspektet kommer også fram i vurderinger som at temaet i *Raud Volvo* var interessant, og at "ganske mange ungdommer kan kjenne seg igjen etter å ha lest denne boka". En annen skriver:

Det fine med boka er ideen. Det er veldig mange som går igjennom det å vokse fra barndomsvenner så boka har et godt utgangspunkt. Jeg skulle ønske at de dype temaene i boka, fordi det er noen av dem, ble mer fremhevet.

Det kan spores en form for frustrasjon hos flere enn denne anmelderen over at handlingen ikke utdypes mer sånn at leseren kan bli bedre kjent med personene i boka, og dermed kanskje også forstå sammenhenger og tematikk bedre. Innlevelse og identifikasjon blir problematisk når handlingen oppleves som uklar og bokas personer reagerer på måter leserne ikke forstår. I sitatet over antydes det at det finnes noen dypere temaer som anmelderen nesten, men ikke helt, greier å få tak i. Den samme usikkerheten gjenspeiles i følgende utdrag fra en annen anmeldelse:

Mot slutten av boka blir det litt vanskelig å forstå og kanskje litt kjedelig. Det er vanskelig å vite hva karakterene følte der og da, fordi først så er hun trist, men plutselig så er hun glad. Det er bitte litt urealistisk. Dette er ikke nødvendigvis dårlig, jeg liker det bedre sånn.

Hovedpersonens arbeid med å komme seg videre etter voldtekten formidles først og fremst gjennom den visuelle fortellinga, noe som ser ut til å gjøre det vanskelig for flere av anmelderne å få tak i dette aspektet av handlingen.

Det synes å være enighet blant ungdommene som har anmeldt *Raud Volvo* om at språket i boka er enkelt. Dessuten oppleves lesinga lettere når boka har bilder, slik denne anmelderen påpeker: "Boka fanget oppmerksomheten min fordi det var en lett bok å lese. Bildene i boka var bra fordi du måtte ikkje sitte å lese fulle sider med tekst på alle sidene." En annen mener at "[d]u blir ikkje lei av å lese den for der det er bilder så kan man slappe litt av". *Raud Volvo* karakteriseres som lett å lese kanskje først og fremst på grunn av den multimodale formen, der bilder og tegneserieelementer oppleves som en form for pause eller avbrekk, uten selvstendig meningsinnhold. Anmeldelsene kan tyde på at ungdommene ikke helt greier å håndtere de ulike modalitetenes affordans eller fullt ut å oppfatte samspillet mellom verbaltekst og bilder. Særlig utfordrende blir oppslagene som kun består av bilder.

Innvendinger mot bildene er at boka ble lest ferdig (for) fort, og at det hadde vært ønskelig med mer verbaltekst slik at selve lesetiden kunne vært strukket ut:

Jeg synes boka var veldig lett å lese fordi det var mange sider der det bare var bilder. Jeg synes det kunne ha vært mer tekst. Jeg ble veldig fort ferdig med boka på grunn av dette og jeg hadde ikke så mye å skrive på grunn av at den var så kort.

Estetiske vurderinger som at bildene er kjedelige med lite farger eller at tegnestilen og fargebruken ikke faller i smak, finnes også representert i anmeldelsene. Noen roser imidlertid den visuelle personframstillinga: "Illustrasjonene var kjedelige, men ansiktsuttrykkene på karakterene var fine og det var lett å skjønne hvordan de har det" og "Fargene som blir brukt på bildene er perfekt for hva slags følelser boka prøver å vise. Fjesene på karakterene er også veldig fine, vi får vite akkurat hva de føler, uten at det faktisk står der."

Den illustrerte diktsamlinga Ring hvis det er noe

Den tredje boka i utvalget, Åse Ombustvedts diktsamling *Ring hvis det er noe. Dikt for ungdom* (2021), illustrert av Inga H. Sætre, tematiserer psykiske helseproblemer og omsorgssvikt. Diktene gir leseren innblikk i Emmas verden, der en nervøs og kontrollerende mor gjør livet vanskelig for datteren, og der løsrivelse til slutt viser seg å bli nødvendig. Boka består av en blanding av tegneserier, helsidesbilder, bilder kombinert med verbaltekst og rene verbaltekstlige sider, og har i likhet med *Raud Volvo* et multimodalt samspill som kan karakteriseres som utvidende (Nikolajeva).

Stort sett alle anmelderne liker diktsamlinga godt fordi den løfter fram det de mener er viktige temaer. Samtidig uttrykker flere at de synes det er vanskelig å få sammenheng i boka. Én av anmelderne skriver: "Jeg føler at det er litt mye på en gang, dette gjør at det blir vanskelig å følge med til tider." En annen skriver at "det var veldig vanskelig å henge med på hvem som sa hva, og det var også vanskelig å vite når de begynte å snakke om nye ting". Det kan se ut til at overganger og skifte av tema eller situasjon fra ett dikt til neste oppleves som utfordrende fordi det blir vanskelig å finne meningsfulle sammenhenger:

Boken gikk fra en scene (kan vi kanskje si) til en annen, når det kanskje er noe som har skjedd imellom det kan være litt irriterende i bland fordi da føler jeg at jeg har gått glipp av mye, men det kan hende at det er slik en dikt bok er, jeg har ikke lest så mye av dikt bøker!

Vansker med å forstå kan delvis skyldes usikkerhet om sjanger, som kommer til uttrykk i flere anmeldelser. Boka omtales som "en type diktbok på en måte", og det råder usikkerhet om hvorvidt det er snakk om ett langt dikt eller mange små dikt. I noen tilfeller ser det også ut til at diktsamlinga leses som en fortelling eller en roman, noe som kan gi utfordringer med å skrive et handlingssammendrag: "Jeg er litt usikker på hva boka handler om egentlig." De fleste ungdommene ser imidlertid ut til å lese boka som en diktsamling, og lettlese-lighet knyttes også til det språknappe ved sjangeren, på en positiv måte: "Boken var også en diktbok med sammenhengende dikt, og slik som meg som syns det er tungt å lese bøker med mye skrift pas-set boken perfekt for meg." Noen setter også pris på at det kreves en tolkingsinnsats av leseren: "det er mye rom for tolkning. Flere kan kanskje tenke at det gjør boka vanskelig å lese, men jeg personlig mener at dette gjør boka lettere å lese." Samme anmelder synes at boka er "et godt eksempel på at man kan skrive lite, men likevel få sagt så mye". Det kompakte ved det lyriske språket knyttes også til egen følelsmessig opplevelse av boka av en av anmelderne, som skriver at det er "fint hvordan så få ord kan gi et så sterkt inntrykk". Den sparsomme mengden verbaltekst kan imidlertid også oppleves frustrerende:

Det er veldig veldig lite tekst, så det blir veldig tomt. Det som er bra med det, er at nettopp alle kan lese den, men det kunne gjerne vært litt mer tekst eller komme en bok 2 for å kanskje finne ut av hva som egentlig skjedde med katten, og om dem finner en løsning til slutt.

Det at lesinga gikk både lett og raskt gjorde det morsomt å lese boka, synes noen av anmelderne. Dessuten engasjerte boka, "selv om det ikke er en veldig actionfylt bok". Den fikk en annen "til å høre etter". Én anmelder tror at "nesten hver alder kunne lest den boka uten problem", fordi den er lettlest og kort, og hen tilføyer: "Det hadde ihvertfall vært veldig fint om de fleste kunne lest denne boka og kanskje tenkt litt over hvordan noen egentlig har det hjemme."

Noen av ungdommene valgte åpenbart diktsamlinga fordi det er en tynn bok: "Boka var ok, likte den ikke så mye, ville bare ikke lese så mye så jeg valgte denne boka." Lite verbaltekst på hver side kan oppfattes som synonymt med lettlest, selv om den knappe formen altså også framstår som utfordrende for flere av ungdommene. Andre valgte boka fordi den har mange bilder, "noe jeg liker veldig godt for da er det lettere å forstå handlinga". Dette kan gjenspeile en oppfatning om at bilder understøtter verbalteksten, og at modalitetene altså står i et symmetrisk forhold til hverandre (Nikolajeva).

En av anmelderne kommenterer at boka har "illustrasjoner som sa ganske mye om handlingen som gjorde at jeg fikk litt sånn tegneseriefølelse".

Diktsamlinga åpner også for både innlevelse og gjenkjennelse, noe dette utdraget illustrerer: "Då eg leste boka kunne eg lett kjenne til kordan Emma følte det fordi forfattaren skreiv på ein måte at det var lett å kjenne seg igjen." Dette er ikke den eneste anmelderen som trekker fram gjenkjennelse i en vanskelig livssituasjon, og som peker på diktsamlingas muligheter for å bidra til at "andre som også har det vanskelig kan føle seg meir sett" og mindre alene. En av anmelderne forteller at hen ble "veldig rørt av denne boken, både trist og sint. Boken fikk meg til å tenke på hvordan man aldri helt vet historien til andre, og at man må passe godt på hverandre". Flere er inne på det samme, og mener at boka er fin og viktig fordi den kan være til hjelp for ungdom som selv har det vanskelig og som kanskje sliter med "stress, vonde tankar og liknande". I følgende utdrag berøres noe av det samme: "Boka er egentlig litt viktig for dagens samfunn med tanke på den mentale helsen til ungdommer. Det kan være viktig å lære at ikke alle har det bra hele tiden." Utsagnene viser at anmelderne gjenkjenner erfaringer med psykisk uhelse. Samtidig tar de opp mer grunnleggende eksistensielle temaer, som det å føle seg utenfor, håndtere livets utfordringer og kjenne på sårbarhet i ungdomstida.

Diskusjon

Leser søker bok arbeider målrettet med å gi ut bøker som skal være "lettere å lese", og langt på vei oppfattes også de tre bøkene i vårt utvalg som lettleste av ungdomsanmelderne. Samtidig viser analysene at de tre lettlestbøkene ikke entydig oppleves som lettleste. Det er særlig to forhold som kommer fram: 1) problemer med å skape sammenheng og forståelse i knappe verbatimtekster og 2) problemer med å få tak i bildenes bidrag i bøkene.

Lettleselighet blir knyttet til bokas lengde og tiden det tar å lese den, men også til opplevelsen av lite motstand i lesinga. På den annen side viser anmeldelsene at lite tekst også kan by på utfordringer: Selv om boka er "kort og enkel", kan den vurderes som vanskelig fordi leseren opplever at den inneholder lite stoff eller handling – det blir "tomt", som en av anmelderne skriver. Dermed kan det bli vanskelig å i det hele tatt skrive en anmeldelse av boka, hevdes det. Særlig det komprimerte i de lyriske tekstene i Ombustvedts bok viser seg å være utfordrende. Noen synes denne boka er lett å lese fordi den har lite tekst, andre synes den er vanskelig av samme

grunn: det er "mye handling" på få ord. Romanen *Blindsonne*, som ligger nærmere en tradisjonell ungdomsbok i omfang, form og tematikk, oppleves som mer tilgjengelig av flere lesere, og det er også mange flere som har lest og anmeldt romanen. På ett nivå ser det ut til at de unge leserne opplever at bøkens tilpasninger og luftige layout ikke hindrer dem i å tre inn i teksten og dens forestillingsverden (Langer). Samtidig viser analysen at enkelte lesere har vansker med å bli værende i denne forestillingsverdenen og bevege seg der. Det kan skyldes både et behov for mer eksplisitt informasjon, som noen anmeldere etterlyser, og det kan ha sammenheng med tekstens ulike affordanser (Gibson), som bilder, sjanger og stil.

Mens det lettleste kobles eksplisitt til språk i Uprisens anmelder, viser vår analyse at ungdommene også kommer inn på sammenhenger mellom lettleselighet og tekstens komposisjon, troverdighet og identifikasjonsmuligheter. Rådene som Leser søker bok gir til lettlestforfattere favner både dramaturgiske og innholdsmessige aspekter, i tillegg til det som dreier seg om språk (Vindenes). Språklig enkelhet er et selvsagt trekk ved lettlest litteratur, og i forfatterrådene kombineres det med råd om et tydelig narrativ og muligheter for identifikasjon og innlevelse. Forfatterrådene har slik flere berøringspunkter med de typiske ingrediensene i skolesjangeren bokanmeldelse, her konkretisert i Uprisen-malen. Vi ser også sammenhenger med den profesjonelle kritikkers kriterier, der estetiske elementer som helhet og intensitet framheves (Andersen).

Analysen av Uprisen-anmeldelsene har vist at det eksisterer et spenningsforhold mellom lettlest språk på den ene siden og krevende innhold, tema eller framstillingsform på den andre. Leser søker bok er opptatt av at bøkene skal "la leseren oppdage sammenhenger selv", og altså ikke formidle all informasjon eksplisitt, men bygge det inn i handling og dialoger – og i den visuelle framstillinga, kan vi føye til. Det kan se ut til at problemet for en del av de unge anmelderne ligger nettopp i at de ikke oppdager mer skjulte sammenhenger selv, kanskje fordi de leser for fort og overflatisk. Det kan synes utfordrende med mange tomme plasser, især i det multimodale samspillet mellom tekst og bilder. Bildene ser ut til både å lette lesinga og føre til større innsikt for noen av anmelderne, men bildebruken kan også slå negativt ut i bedømmingen av boka. Det visuelle betraktes av noen anmeldere åpenbart som en type pauser eller pusterom i lesinga av verbalteksten, uten selvstendig meningsinnhold. Også en konsentrert lyrisk form kan gjøre en lettlestutgivelse vanskeligere å navigere i, selv om ord og setninger i seg selv er enkle å lese. Ida Therese Klungland er inne på noe av det samme når hun reflekterer

over at lettleste ungdomsbøker generelt kan være "lette å bla gjennom, uten å være lette å lese" (utheving i original).

Bilder kan i seg selv være en utfordrende modalitet, og et multimodalt samspill krever enda mer av fortolkende tilnærming. Holder man dette sammen med informasjonen om at anmelderne brukte kort tid på å lese boka, kan nettopp tidsbruken delvis forklare utfordringene. Her har det i noen tilfeller trolig ikke vært snakk om en langsom, ettertenksom og distansert lesing med fordypning i bilder og ikonotekstsamspill (Hallberg), men kanskje heller en overflatisk og rask lesing der bildene knapt har vært viet oppmerksomhet. Hvis bildene bare skimmes eller blir bladd raskt forbi, særlig i nøkkelsenene, vil leseren naturligvis også miste vesentlige sider av bokas samlede estetiske innhold. Dessuten vil faser i leseprosessen som handler om å objektivisere sin leseopplevelse, ikke bli aktivert (jf. Langer; Nordenstam og Olin-Scheller).

I forfatterrådene utarbeidet av Myndigheten för tillgängliga medier blir bilder framhevet som et element som gjør lesinga av verbalteksten lettere: "Ofta stöds texten av bilder" ("Att skriva"). Dette kan bygge på en forestilling om et symmetrisk tekst-bilde-forhold, der bildene primært forklarer eller understøtter verbalteksten (Nikolajeva 22). Kanskje forventer anmelderne i vårt materiale nettopp en symmetrisk relasjon mellom bilde og tekst, der de to modalitetene formidler det samme innholdet gjennom ulike semiotiske ressurser. Eller det kan hende at de ikke anerkjenner bildelesing som en like legitim eller meningsbærende lese måte som lesing av verbaltekst. I både den grafiske romanen og den illustrerte dikt boka utvider bildene og verbalteksten hverandres betydning, noe som gjør det nødvendig å tolke ikonoteksten som en helhet for å oppnå sammenheng og mening. Bildene i *Raud Volvo* fungerer utvidende ved at de bringer inn nye perspektiver og tolkninger snarere enn å komplettere handlingen i verbalteksten. Dette skaper affordanser (Gibson) som ser ut til å være utfordrende for flere av ungdomsleserne når de skal danne forestillingsverdener (Langer), og at lesernes bevegelser mellom de ulike fasene uteblir. Anmeldelsene av *Raud Volvo* tyder på at bildene, i stedet for å støtte lesinga, faktisk hindrer leserne både i å tre inn i tekstverdenen, å bevege seg i den og å objektivisere leseopplevelsen sin. Utsagn som viser forvirring omkring bokas handling og indre sammenheng, kan implisere oppfatninger om at bildene ikke er en del av det som skal leses og vurderes, men snarere betraktes som et vedheng. Resultatet blir at bildene skaper en forstyrrelse i byggingen av forestillingsverdener heller enn å støtte den.

Sammenfattende viser resultatene våre at det er utfordrende å kategorisere en tekst som lettest i form og/eller innhold. Det blir synlig i de sprikende oppfatningene i Uprisen-anmeldelsene at lettest litteratur ikke uten videre lar seg avgrense eller definere. De unge anmelderne kan streve med en lettest bok, eller de kan avvise boka fordi de oppfatter den som for enkel, og ta avstand og plassere seg selv utenfor målgruppa. Leser søker bok bestreber seg på sin side på å støtte utgivelser av bøker med høy litterær kvalitet som kan appellere til et bredt spekter av lesere, og som samtidig skal kunne inkludere alle. De tre bøkene i vårt materiale blir tatt imot på svært ulike måter av de enkelte anmelderne, noe som også gjenspeiles i at antallet anmeldelser varierer fra bok til bok. Til tross for dette mener vi å se noen felles mønstre på tvers av bøkene, der et overordnet trekk er at alle bøkene ser ut til å frembringe en følelse av gjenkjennelse og/eller identifikasjon hos mange av ungdommene. Anmelderne blir også til en viss grad engasjert av de litterære tekstene. Særlig ser vi dette engasjementet i anmeldelser av romanen *Blindsone*, der komposisjon og spenningslementer trolig er gjenkjennbart for leserne, men også i diktsamlinga, som tydelig berører flere av anmelderne sterkt med sin tematikk.

Biografisk informasjon: Tove Sommervold er førsteamanuensis i nordisk litteratur ved Universitetet i Innlandet, Norge. Hennes forskningsinteresser omfatter barne- og ungdomslitteratur, særlig bildebøker, litteraturdidaktikk og skjønnlitterær lesing i skolen. Hun er medredaktør av antologien Tekster og lesere. Et nærmere blikk på ungdomstrinnet (2024).

Christina Olin-Scheller er professor i litteraturdidaktikk ved Karlstads universitet, Sverige. Hennes forskningsinteresser retter seg mot litteraturundervisning og unges litteraturlesing i og utenfor skolen. Hun leder flere fagdidaktiske forskergrupper og internasjonale nettverk innen fagdidaktisk forskning. Olin-Scheller og Anna Nordenstam gav i 2022 ut boka Lättläst. Bokmarknad, ungdomslitteratur, skola.

Noter

1 Organisasjonen Leser søker bok er fra mai 2025 slått sammen med Foreningen !les under navnet Stiftelsen LESE.

Litteratur

Andersen, Per Thomas. "Kritikk og kriterier". *Vinduet*, vol. 41, nr. 3, 1987, s. 17–25.

"Att skriva lättläst". *Myndigheten för tillgängliga medier*, www.mtm.se/vagledning-och-handledningar/att-skriva-lattlast/. Lest 5. mars 2024.

Berget, Gerd. "Universell utforming av bøker". *Leser søker bok*, 2. november 2023, lesersokerbok.no/aktuelt/universell-utforming-av-boker.

Bryman, Allan. *Social Research Methods*. Oxford University Press, 2016.

Forser, Tomas. *Kritik av kritiken. 1900-talets svenska litteraturkritik*. Anthropos, 2002.

Gibson, James Jerome. "A Theory of Affordances". *Perceiving, Acting and Knowing. Toward an Ecological Psychology*, redigert av Robert Shaw og John Bransford, Lawrence Erlbaum Associates, Inc, 1977, s. 67–82.

Hallberg, Kristin. "Litteraturvetenskapen och bilderboksforskningen". *Tidskrift för litteraturvetenskap*, nr. 3–4, 1982, s. 163–168.

"Hvordan skrive en bokanmeldelse?". *Foreningen !les*, 4. september 2013, foreningenles.no/hvordan-skrive-en-bokanmeldelse.

Kalantzis, Mary, Bill Cope, Eveline Chan og Leanne Dalley-Trim. *Literacies*. Cambridge University Press, 2016.

Klungland, Ida Therese. "Lett å lese? En introduksjon til lettlestbøker for ungdom". *Norsk barnebokinstitutt*, barnebokinstituttet.no/aktuelt/lett-a-lese-en-introduksjon-til-lettlestboker-for-ungdom. Lest 7. mars 2025.

Knobel, Michele. "Rants, Ratings and Representation. Ethical Issues in Researching Online Social Practices". *Education, Communication & Information*, vol. 3, nr. 2, 2003, s. 187–210, doi.org/10.1080/14636310303141.

Kress, Gunther og Theo van Leeuwen. *Reading Images. The Grammar of Visual Design*. 3. utg., Routledge, 2021, doi.org/10.4324/9781003099857.

Langer, Judith A. *Litterära föreställningsvärldar. Litteraturundervisning och litterär förståelse*. Daidalos, 2017.

Moe, Mette og Vibeke Røgler. "Proppfull av virkemidler og spenning høyere enn Himalaya! Når unge lesere anmelder litteratur". *Foreningen !les*, foreningenles.no/kritikk-i-skolen/2018/02/12/proppfull-av-virkemidler-og-spenning-hoyere-enn-himalaya. Lest 16. januar 2024.

Nikolajeva, Maria. *Bilderbokens pusselbitar*. Studentlitteratur, 2000.

Nordenfors, Mikael. *Skriftspråksutveckling under högstadiet*. Diss., Göteborgs universitet, 2011.

Nordenstam, Anna og Christina Olin-Scheller. *Lättläst. Bokmarknad, ungdomslitteratur, skola*. Gidlunds förlag, 2022.

Nyström, Catharina. *Gymnasisters skrivande. En studie av genre, tekststruktur och sammanhang*. Diss., Uppsala universitet, 2000.

Ombustvedt, Åse og Inga H. Sætre. *Ring hvis det er noe. Dikt for ungdom*. Ena, 2021.

Palo, Annbritt og Lena Manderstedt. "Värdegrund på undantag? Om normbrytande flickmekaniker i litteratursamtal online och i skoluppgifter". *Framtida berättelser. Perspektiv på nordisk modersmålsdidaktisk forskning och praktik*, redigert av Heidi Höglund og Ria Heilä-Ylikallio, Åbo Akademi, 2016, s. 121-142.

Platzack, Christer. *Språket och läsbarheten. En studie i samspelet mellan läsare och text*. Lunds universitet, 1974.

Reichenberg, Monica. "Are 'Reader-friendly' Texts Always Better?". *IARTEM e-Journal*, vol. 5, nr. 2, 2013, s. 64-84, doi.org/10.21344/iar-tem.v5i2.768.

Roberts, Lynne D. "Ethical Issues in Conducting Qualitative Research in Online Communities". *Qualitative Research in Psychology*, vol. 12, nr. 3, 2015, s. 314-325, doi.org/10.1080/14780887.2015.1008909.

Syversen, Therese Garshol og Dag Freddy Røed. "'Noen er humoristiske og rørende, mens andre er irrelevante og kleine'. Ungdom sine vurderingar av fire diktsamlingar skrivne for ungdom". *Norsklæreren*, vol. 45, nr. 1, 2021, s. 57-73.

Tjensvold, Trude. *Raud Volvo*. Samlaget, 2022.

Totland, Anders. *Blindsone*. Gyldendal, 2021.

"Uprisen - årets ungdomsbok". *Foreningen !les*, foreningenles.no/uprisen-arets-ungdomsbok. Lest 16. maj 2024.

Vindenes, Eivor. "Hva innebærer et samarbeid med oss?". *Leser søker bok*, 9. september 2020, lesersokerbok.no/aktuelt/hva-innebaerer-et-samarbeid-med-oss.

Wengelin, Åsa. "Mot en evidensbaserad språkvård? En kritisk granskning av några svenska klarspråksråd i ljuset av forskning om läsbarhet och språkbearbetning". *Sakprosa*, vol. 7, nr. 2, 2015, s. 1-17, doi.org/10.5617/sakprosa.983.